Spolupráce rodiny a školy v edukaci dítěte se zdravotním postižením

Monika Kokoliová Dis.

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Monika KOKOLIOVÁ, DiS.**
Osobní číslo:	**H118126**
Studijní program:	**B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Sociální pedagogika**
Téma práce:	**Spolupráce rodiny a školy při edukaci dítěte se zdravotním postižením**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou konzultovány s vedoucím bakalářské práce.
S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:
- postihnutí spojovacích článků a odlišností edukaci dítěte realizovanou v rodině a ve škole
- seznámení s problematikou spojenou s edukací dítěte se zdravotním postižením,možnosti integrace
Součástí práce bude empirické šetření formou rozhovoru s rodiči dětí se zdravotním postižením.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Fischer, S., Škoda, J. Speciální pedagogika edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým, a sociálním znevýhodněním. Praha:Triton, 2008.
Lechta, V. Základy pedagogiky dítě s postižením,narušením a ohrožením ve škole. Praha:Portál, 2010.
Matějček, Z.Co,kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 2000.
Matoušek, O.,Pazlarová, H.Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče. Praha:Portál, 2010.
Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2009.
Průcha, J. Učitel současné poznatky o profesi. Praha: Portál, 2002.
Vítková, M. Integrativní speciální pedagogika integrace školní a sociální. Brno: Paido, 2004.
Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. František Sýkora
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: 11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

L.S.
INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO IČO: 60565678 Stud. administrativa

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby [1)];
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 [2)];
- podle § 60 [3)] odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 [3)] odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....

Jméno, příjmení studenta

V Brně ....

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou edukace dětí se zdravotním postižením ve škole a v rodině, dále vzájemnou spoluprací mezi těmito dvěma institucemi, nalézáním spojovacích článků a odlišností v edukaci dítěte, která probíhá ve škole a v rodině. Práce je rozdělena do několika kapitol, které se postupně zabývají tématy, jako je rodina, škola, školní a rodinná edukace. Výzkum je prováděn formou rozhovorů s rodiči zdravotně postižených dětí.

Klíčová slova: Rodina, škola, edukace, zdravotní postižení, integrace, inkluze, odlišnosti a spojitosti školní a rodinné edukace.

ABSTRACT

My bachelor thesis deals with the issue of education of children with disabilities at school and in the family. Furthermore, it focuses on the mutual cooperation between these two institutions, by finding linkages and differences in the edication of children, which takes place at school and in the family. The thesis is divided into several chapters, which are gradually dealing with topics such as family, school, school and family education. The research is cunducted trough interviews with parents of disabled children.

Keywords: family, school, education, disability, integration, inclusion, differences and linkages of school and family education.

Poděkování :

Děkuji panu Mgr. Františku Sýkorovi, za vstřícný přístup a odbornou pomoc při vedení mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto :

Vzdělání má hořké kořínky, ale sladké ovoce.

Aristotelés

OBSAH

ÚVOD **10**
I TEORETICKÁ ČÁST **12**
1 VYMEZENÍ POJMU RODINA A ŠKOLA **13**
1.1 DEFINICE RODINY 14
1.2 FUNKCE RODINY 16
1.3 RODINA S POSTIŽENÝM DÍTĚTEM 18
1.4 FUNKCE ŠKOLY A POSTIŽENÉ DÍTĚ 20
1.5 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ SE ZDRAVOTNÍM NEBO JINÝM POSTIŽENÍM 23
2 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY **28**
2.1 RODIČOVSKÉ ROLE VE VZTAHU KE ŠKOLE 29
2.2 KOMUNIKACE MEZI RODIČI A ŠKOLOU 31
2.3 FORMY SPOLUPRÁCE MEZI RODINOU A ŠKOLOU 33
2.4 PŘÍNOS SPOLUPRÁCE MEZI ŠKOLOU A RODIČI 35
II PRAKTICKÁ ČÁST **37**
3 CHARAKTERISTIKA VLASTNÍHO VÝZKUMU **38**
3.1 CÍL VÝZKUMU 38
3.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM 38
3.2.1 Výzkumné otázky 39
3.3 METODY VÝZKUMU 39
3.4 PRŮZKUMNÉ ŠETŘENÍ 40
3.5 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU 40
3.6 INTERPRETACE DAT 41
ZÁVĚR **51**
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY **53**
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK **55**
SEZNAM OBRÁZKŮ **56**
SEZNAM TABULEK **57**
SEZNAM PŘÍLOH **58**

ÚVOD

Bakalářská práce je věnována problematice spolupráce rodiny a školy při edukaci dítěte se zdravotním postižením. Toto téma jsem si vybrala proto, že sami vychováváme dítě se zdravotním postižením. V blízké budoucnosti budeme řešit otázku nástupu naší dcery do 1. třídy a stejně jako většina ostatních rodičů i my bychom chtěli, aby navštěvovala běžnou základní školu. Současný vývoj ukazuje, že se učitelé běžných základních i mateřských škol stále častěji setkávají s tím, že rodiče postižených dětí využívají práva rozhodovat o způsobu výchovy svého dítěte. Požadují zařazení dítěte do běžného typu školy, a to již od předškolního věku, což jim umožňuje současná legislativa.

To, že spolu mohou vyrůstat jak děti zdravé, tak zdravotně postižené, napomáhá lepšímu začlenění postiženého dítěte do společnosti. Zdravým dětem to poskytuje možnost naučit se žít s lidmi s postižením a popřípadě jim pomáhat v jejich nelehké životní situaci. Děti s postižením sice mohou navštěvovat speciální školy a třídy, ty se však nacházejí většinou ve větších městech, a proto jsou tyto děti nuceny pobývat mimo domov v internátních zařízeních. Jsou tím vytrženy z rodinného prostředí, které tolik potřebují.

Rodina a škola jsou dvě instituce, které mají velký vliv na rozvoj osobnosti, a proto je velmi důležité, aby tyto instituce spolu spolupracovaly a aby jejich spolupráce byla efektivní. Rodina dává dítěti základní výchovné poznatky, na ní leží hlavní odpovědnost za výchovu dítěte. Pokud jde o dítě zdravotně postižené, je tento úkol o to složitější, a na rodině leží větší břímě odpovědnosti. Zde přichází na pomoc různé instituce státní t i nestátní, které se snaží rodinám v jejich nelehké životní situaci pomoci. Mezi státní organizace patří například speciálně pedagogická centra a mezi nestátní střediska rané péče, dále různá sdružení a poradenské organizace.

Škola je další důležitou institucí pomáhající při výchově a vzdělávání našich dětí. Má při výchově našich dětí nezastupitelnou roli stejně jako rodina, ze které dítě pochází, proto je spolupráce těchto dvou institucí nezbytná. Škola rozšiřuje život dítěte o další, a to společenskou složku. Dítě se zde učí, jak žít v širším společenství než je rodina a její nejbližší okolí.

Cílem práce je ukázat, jak je spolupráce rodiny a školy důležitá, tedy nejen popsat teorii, jak by měla výchova a vzdělávání ve škole a v rodině fungovat, ale i to, jak to opravdu je ve skutečnosti. Vzhledem k tomu, že máme dvě děti - jedno školou povinné a druhé zatím

v předškolním věku, budu z části čerpat i z vlastních zkušeností, které mám s výchovou v rodině a spoluprací se školou.

V praktické části budu provádět výzkum formou rozhovorů s rodiči dětí s postižením. Výzkum bude prováděn mezi rodiči, jejichž děti navštěvují místní školu spojenou s dětským domovem, kde se vzdělávají děti se sluchovým postižením, s různým stupněm mentálního postižení a s poruchami řeči.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU RODINA A ŠKOLA

Každé dítě, které se narodí, přichází do určitého připraveného prostředí. Čeká tu na něj mnoho zajímavých a pro dítě důležitých věcí, jako je např. kočárek, výbavička, hračky a mnoho dalších potřeb, které jsou nutné k jeho hmotnému zabezpečení. Současně s tímto hmotným zabezpečením je připraveno i jeho sociální prostředí. Rodiče a další členové rodiny, kteří se na něj velmi těší a očekávají jeho příchod na svět, vkládají do dítěte své naděje i představy. Tyto prvotní představy mají velký vliv na to, jakým směrem se bude dále vývoj dítěte ubírat.

Postoje nastávajících rodičů k dítěti nevznikají náhle, ale jsou výsledkem výchovy v rodinách, ze kterých vzešli, ze vztahu ke svým rodičům, ale i z jejich společného manželského života. Právě proto bývají tyto postoje tak různorodé a v každé rodině jiné. A proto také každé dítě, které přichází na svět, má od samotného začátku zcela ojedinělé životní a vývojové podmínky.

Členové rodiny jsou pro dítě velmi důležití a bez jejich péče by se dítě nemohlo vyvíjet a žít. Tito lidé se pro ně stávají prvním vzorem chování, podle kterého budou vyrůstat a kterým se budou řídit. Aby se dítě mohlo správně vyvíjet, potřebuje k tomu milující a podnětné prostředí. Takové prostředí by mělo nacházet právě uprostřed rodiny.

Dítě už vyrostlo z plenek, absolvovalo předškolní výchovu v mateřské škole a začíná jeho další vývojové období. Novým důležitým sociálním prostředím se pro něj stává škola. Ve škole stráví velkou část svého dětství, a pokud bude dále studovat, i část dospělosti. Proto je právě škola důležitým mezníkem ve vývoji dítěte.

Hlavním a nejdůležitějším úkolem školy je vzdělávání a výchova dětí a mládeže. Škola se stala místem socializace žáků a studentů, mající velký vliv na jejich osobní a sociální vývoj. Připravuje žáky na jejich budoucí život, a to jak na osobní, tak i na pracovní a společenský. Děti ve škole tráví hodně času, proto by pro ně měla být místem, kde se cítí dobře a kde nacházejí příznivé životní prostředí.

1.1 Definice rodiny

„Rodina je základní jednotkou státu“ - tak tuhle větu jsem slýchávala v hodinách občanské výchovy při mých studiích na základní i střední škole dost často. Bylo to za doby hluboké totality, kdy rodina byla na jedné straně upřednostňovaná, lidé měli nárok na různé sociální dávky, jako byly přídavky na dítě, porodné, měli na ně nárok všichni bez rozdílů příjmů. Rodiny byly upřednostňovány i při přidělování státních bytů. Na straně druhé byly matky nuceny co nejdříve po narození dítěte nastoupit zpět do zaměstnání. Výchovu dětí přebírali státní instituce jesle a školky.

Dnešní rodina se od té výše popisované velmi liší, ať už se to týká finančních záležitostí, počtem dětí v rodině nebo tím, že mnoho rodičů je rozvedeno a dítě žije pouze s jedním z rodičů. Najít proto takovou definici pojmu rodina, aby se v něm zobrazoval současný stav, je velký problém. V zákoně o rodině, kde bych tuto definici hledala a kde bych předpokládala, že ji naleznu, je definice manželství, ale rodiny ne.

Hledala jsem definici rodiny v mnoha zdrojích a tato se mi líbila ze všech nejvíc. „ *Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni vzájemnou hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí anebo společným uspořádáním života v určitém časovém úseku jejich životní cesty.*[1]

Rodinu můžeme chápat i tak, že jde o spolužití lidí, které spojuje jedna domácnost. Potom jsou rodinnými příslušníky všichni, kdo žijí v takové domácnosti. Tahle nejednotnost ve vymezení pojmu rodiny je způsobena modernizací společnosti, která se projevuje transformací vztahů. Ty způsobují, že se setkáváme s novými formami rodinných vztahů, které jsou alternativami tradičního uspořádání rodiny.[2]

Médii je nám podsouváno, že není nic neobvyklého, když dítě vyrůstá pouze s jedním z rodičů, a rozvod je úplně obyčejné slovo, které nic neznamená. Dokonce začíná být i móda nám nenápadně vnucovat, jak je normální, když má dítě dva tatínky nebo dvě ma-

---

[1] Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007, s. 24

[2] Laca, S. *Výchova – Rodina-Hodnoty*. Brno: IMS Brno, 2013, s. 16

minky, anebo osvojování dětí homosexuálními páry. Mám dojem, že se v dnešní rádoby moderní době začíná pomalu ale jistě vytrácet pojem tradiční rodina, což je podle mého názoru táta, máma a děti.

V dnešní době se již neklade takový důraz jako dříve na trvalost a závazky mezi partnery, ale pozornost je soustředěna na jednotlivce. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými členy rodiny už nejsou o vzájemných závazcích mezi nimi, ale o uspokojování potřeb jednotlivce.

I přes všechny pochybnostije třeba říci, že rodina je instituce důležitá, potřebná a zcela nenahraditelná pro správný rozvoj člověka, jeho psychickou pohodu, ale i duševní zdraví. Každý potřebuje mít své místo v rodině, jeho prostřednictvím pak může přijímat, respektovat a chránit hodnoty realizované v rodině. Tímto způsobem pomáhá jednotlivci najít smysl vlastního života a své životní poslání.[3]

[3] Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Brno, 2013, s. 17

1.2 Funkce rodiny

Rodina během své existence vždy plnila, plní a bude plnit jisté funkce. Jednotlivé funkce rodiny se přizpůsobovaly podmínkám doby, prostředí, zvyklostem a potřebám jednotlivých členů. V současné době určuje místo rodiny ve společnosti několik základních funkcí.

1) Funkce biologicko – reprodukční: tato funkce spočívá v zabezpečení potomků, přežití rodiny i společnosti. Chceme-li se podívat na biologicko – reprodukční funkci z křesťanského hlediska, můžeme použít úryvek z apoštolské exhortace blahoslaveného Jana Pavla II. Který říká: „*hlavní úlohou rodiny je služba životu, splnění původního požehnání Stvořitele v průběhu dějin tím, že se plozením přenáší Boží obraz z člověka na člověka a Církev si uvědomuje, že dostala zvláštní poslání střežit a bránit vznešenou důstojnost manželství a zodpovědnou úlohu odevzdávání lidského života.*“[4]

2) Funkce ochranná znamená, že rodina poskytuje pocit bezpečí pro své členy. Hlavně je zaměřena na ochranu dětí a spolu se socializací dítěte sehrává důležitou roli ve vývoji dítěte. Ochranná funkce se však netýká jen dětí, ale i dospělých členů rodiny, a to zejména těch starších, nemocných nebo postižených.[5]

3) Funkce výchovně – socializační: tato funkce je spolu s funkcí ochrannou považována za nejvýznamnější součást působení rodiny na dítě, a to především v raném věku. Začíná zde probíhat proces tzv. primární socializace, kdy se v rámci rodinných vztahů hlavně mezi rodiči a dětmi začínají vytvářet první sociální zkušenosti a sociální návyky. Jak dítě roste, vliv rodiny se postupně mění. Dítě se stává samostatnějším a začíná proces tzv. socializace sekundární, která už se neodehrává tolik v rodině, ale spíše ve škole. Avšak i v této fázi socializace má rodina nezastupitelnou roli, a to zejména při motivaci dítěte k učení, při vytváření podmínek ke školnímu vzdělávání .[6]

---

[4] Weigel, G. *Svědek naděje životopis papeže Jana Pavla II.* Praha: Práh, 2005, s. 380

[5] Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Brno, 2013, s. 24

[6] Průcha, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie.* Praha: Portál s.r.o., 2009, s. 489

4) Funkce ekonomicko – zabezpečovací: tato funkce je také velmi důležitá, protože představuje zabezpečení potřeb nejenom hmotných, ale i kulturních a vzdělávacích. Tato funkce však není zárukou kvalitního života, na tu mají vliv i další činitelé. Důležitost ekonomického zabezpečení rodiny však nelze zpochybňovat, a to zejména v souvislosti s rodinným životem, neboť představuje zabezpečení potřeb a existenci každého člena rodiny. Je spojena s výchovou a vzděláváním dětí, zabezpečením výživy, ošacení apod. V této době je tedy tato funkce velmi závažná.[7]

5) Funkce emoční spočívá v poskytování citového zázemí, vzájemné lásky, v uspokojování vzájemných citových potřeb. Emoční funkce nemusí fungovat jen mezi členy rodiny, ale i mezi přáteli. V rodině je však místem, kde by mělo být uskutečňování této funkce největší samozřejmostí. Člověk má být skrz lásku darem pro společnost a rodinu.[8]

6) Funkce zabezpečení sociálního statusu pomáhá členům rodiny se začleňováním se do společnosti. Děti přebírají vzorce chování od svých rodičů a ty pak používají. Hlavní a nejdůležitější úlohou socializačního procesu je příprava dětí a mladistvých na život. Dítě si během svého vývoje osvojuje sociální role otce matky a ty pak promítá do své nově založené rodiny.

---

[7] Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Brno, 2013, s. 25

[8] Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Brno, 2013, s. 26

1.3 Rodina s postiženým dítětem

O dětech postižených platí to samé jako dětech zdravých. I ony se rodí do prostředí připraveného jak hmotně, tak i sociálně. Rodiče se na dítě těší, proto poznání, že s jejich dítětem není něco v pořádku, je pro ně velký otřes. Při dnešní lékařské diagnostice bývají mnohá postižení odhalena již během prenatálního vývoje dítěte, a i když takoví rodiče o budoucím postižení svého dítěte vědí, přesto ve skrytu duše jistě doufají, že se lékaři spletli. Proto si myslím, že i pro tyto zdánlivě připravené rodiče je narození postiženého dítěte také velkým zklamáním. Tento pocit bývá přímo úměrný tomu, jak zřetelné navenek je postižení dítěte. Narozením postiženého dítěte se mění celý život rodiny. Je nutné přestavět hodnoty, které v rodině do současné doby platily. Rodina si musí upravit denní režim, jinak plánovat budoucnost.

V mnoha výzkumech prováděných na toto téma bylo zjištěno, že reakce rodičů na narození postiženého dítěte mají fáze zcela shodné s reakcí na smrt milovaného člověka: šok a neschopnost tomu uvěřit, odmítání, úzkost, hněv, postupné přizpůsobování, nová orientace. Reakce rodičů, kterým se narodilo postižené dítě, není projevem neuroticismu, ale normální reakcí na vzniklou situaci.[9]

Narozením postiženého dítěte nejvíce trpí matka dítěte, protože dítě bere jako součást sebe samé. Cítí se, jako by sama byla nepovedená jako matka i jako žena. Může také hledat příčiny i jinde, např. u otce jejich dítěte - jeho „nepovedené geny“, špatná lékařská péče během těhotenství. To však bývá jen slabá útěcha. Smíření se s narozením postiženého dítěte bývá těžší u rodičů s vyšším vzděláním a tyto děti také častěji končí v ústavech sociální péče. Děti z rodin se základním vzděláním zůstávají v rodinách, matky se jim intenzivněji věnují, stává se však, že tím zanedbávají své partnery a ti vzniklé rodinné problémy často řeší rozvodem.[10]

To, že se dítě narodí nebo narodilo s postižením, by se rodiče měli dozvědět co nejdříve. Informace by měla být podána citlivě, měla by být podrobná a zároveň se sdělením smutné

---

[9] Blažek, B. – Olmrová, J. *Světy postižených.* Praha: Avicenum, 1988, s. 23

[10] Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, s. 98

zprávy by mělo následovat i ubezpečení, že rodině bude poskytována veškerá dostupná lékařská péče. Zpráva o narození postiženého dítěte by měla obsahovat i předpověď dalšího vývoje dítěte a nabídku spolupráce s různými neziskovými organizacemi zabývajícími se konkrétním postižením, jako jsou například střediska rané péče zabývající se pomocí rodinám s postiženými dětmi od 0 do 7 let. Následně to jsou příslušná speciálně pedagogická centra. Ta poskytují poradenské služby po celou dobu školní docházky. Jejich činnost je zakotvena ve školském zákoně č. 561/2004 sb. Hlavní náplní SPC je poskytování systematické speciálně pedagogické, psychologické a psychoterapeutické pomoci rodinám s postiženými dětmi.

Postižené děti stejně jako ty zdravé potřebují milující a podnětné rodinné prostředí, vhodné citové podněty, aby si mohly vytvořit pevný vztah ke svým vychovatelům. Potřebují mít už v raném dětství pocit životní jistoty, aby měly po celý další život oporu ve svém domově. Z tohoto důvodů připadá mimořádná odpovědnost právě na rodinu, která je nenahraditelným a nejpřirozenějším prostředím této rané výchovy. Pokud toto platí o dětech obecně, o těch s postižením to platí dvojnásob, protože potřeba citového uspokojení je u nich přirozeně vyšší. Je třeba neztrácet zdravý optimismus, dávat dítěti tolik radosti, důvěry a pohody, kolik potřebuje, a postižené dítě těchto darů potřebuje ve zvýšené míře. Není v moci rodičů všemu dítě naučit, ale je v jejich moci mu pomáhat k šťastnému dětství.[11]

[11] Fišer, S – Škoda, J. *sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 61

1.4 Funkce školy a postižené dítě

Škola je společenská instituce, která plní řadu funkcí, z nichž tou hlavní je poskytovat vzdělání žákům všech věkových kategorií. Škola se podílí na socializaci žáků, formování hodnot, připravuje je na jejich další život, a to jak na osobní, tak i pracovní a společenský. Tento proces probíhá ve specificky připraveném, vybaveném prostředí v omezeném čase a prostoru.[12]

Základní úlohou školy je systematická edukace. Speciální edukační funkce, které škola plní, ji odlišují od ostatních společenských institucí, které mají vliv na výchovu a vzdělávání našich dětí. Funkce školy ukazují, čím je pro společnost důležitá a co od ní můžeme očekávat a vyžadova,t protože nutí lidi trávit v ní poměrně velkou část života. V současné době hovoříme o těchto funkcích školy:

1) Funkce výchovná tvoří významnou část socializace jedince, která spočívá v předávání kulturních hodnot a chování mezi generacemi. Tento proces probíhá na základě formování vztahů mezi jednotlivci, předáváním vzorců chování mezi jednotlivými generacemi. Vzdělávání dětí s postižením spolu se zdravými dětmi je velmi přínosné pro obě skupiny dětí. Zdravé děti si velmi rychle zvyknou na určité odlišnosti svých handicapovaných kamarádů a naučí se jim pomáhat. Pro děti s postižením je vzdělávání spolu se zdravými dětmi také přínosné, protože je naučí žít ve společnosti zdravých jedinců, naučí je, jak případně požádat o pomoc i jak tuto pomoc přijímat.[13]
2) Funkce vzdělávací je jednou z nejdůležitějších funkcí, kterou škola má. Prostřednictvím této funkce si lidé osvojují vědomosti a znalosti z vědy, jazyka a umění. V současné době je v popředí zájmu, aby si žáci a studenti osvojili metody, jak se učit a jak využívat nabyté vědomosti. Vzdělání dělá z lidí kultivované bytosti zejména tím, že něco vědí, znají a umí své znalosti používat v běžném životě. Právo na vzdělání mají samozřejmě také děti, žáci a studenti se zdravotním postižením.

---

[12] Průcha, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie.* Praha: Portál s.r.o., 2009, s. 112

[13] Kosíková, V. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty.* Praha: Grada Publishing, 2011, s. 107

Tohle právo je uskutečňováno na základě jak mezinárodních právních úprav, jako je Úmluva o právech dítěte, Úmluva o právech osob s postižením, Charta základních práv EU. Z českých zákonů je to především Listina základních práv svobod, Zákon o rodině, Školský zákon atd.

3) Funkce socializační: Úkolem této funkce je zprostředkovávat sociální normy a začleňovat děti a mládež do společnosti, formovat a normalizovat jednotlivce i skupiny tak, aby byly v souladu se společenskými normami a pravidly, ale zároveň je chránit vůči cizím myšlenkovým směrům.[14] Škola učí a vychovává děti a mládež podle předem stanovených cílů, učí, jak uspět ve společenském životě. Zároveň by socializační funkce měla naše děti a mládež učit, jak by měli společně žít lidé zdraví i lidé s postižením, že by tito lidé měli být normální a běžnou součástí společnosti a neměli by být umisťováni v ústavech. Ne každý jedinec je schopen žít
v normální společnosti a ústav je pro něho jedinou možnou varianto. Takových jedinců však není zase tolik a společnost by se měla snažit o to, aby i ti ostatní byli schopni žít třeba i s pomocí v běžné společnosti.

4) Funkce kvalifikační má zprostředkovat jednotlivci odbornou kvalifikaci, má ho naučit vše potřebné pro zvládnutí života. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo být vzděláváni podle zvláštní vyhlášky MŠMT č.73/2005sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.[15]

5) Funkce selektivní: První selekce neboli výběr se uskutečňuje na všech úrovních školního vzdělávání. Začíná již v mateřské škole, kde se již poprvé mluví o případné integraci nebo umístění dítěte do speciální mateřské školy podle druhu postižení. Selekce pokračuje i na škole základní a střední. Výjimku tvoří vysoké školy, kde dochází v posledních letech k velmi pozitivním změnám a to v tom smyslu, že mnoho vysokých škol se snaží stavebními úpravami vyhovět požadavkům studentů

---

[14] Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Brno, 2013, s. 24

[15] Michalík, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s. 32

na vozíku. Nové VŠ už jsou projektovány a stavěny jako bezbariérové. Asi nejhezčím příkladem, že to opravdu jde, je Metropolitní univerzita v Praze. Je to soukromá VŠ, ale to, co je na ní zvláštní, je skutečnost, že studenti s fyzickým postižením na této univerzitě studují zdarma, zdarma mají i většinu studijních materiálů, ,mají k dispozici i vlastní koleje a škola je bezbariérová. Na tomto příkladu chci ukázat, že tam, kde je dobrá vůle, všechno jde. Některým jednotlivcům může selekce usnadnit další kariéru, jiným ji ztěžovat nebo i zcela znemožnit. Jak společnost pohlíží na selektivní funkci, je zásadně ovlivněno tím, jakou hodnotu lidé připisují jednotlivým povoláním. Touto funkcí škola ovlivňuje přístup k různým povoláním, a tím i následné začleňování do společnosti.

6) Integrační funkce zabezpečuje, že se žáci učí respektovat odlišnosti různých lidí, učí se jim rozumět, navazovat vztahy a komunikovat. Škola utváří návyky a dovednosti, které jsou potřebné pro integraci jednotlivých členů do společnosti a zvládání sociálně obtížných situací.[16] Tato funkce patří podle mého názoru mezi nejdůležitější, co se týká výchovy a vzdělávání dětí se zdravotním postižením. Integrační funkce spočívá v integraci žáků se zdravotním postižením do běžné školy.

   Vzdělávání žáků se zdravotním postižením je zajišťováno formou individuální integrace, jež probíhá v běžném typu školy i třídy, nebo integrace skupinové, která se odehrává ve škole speciálně zřízené pro žáky se zdravotním postižením. Třetí možností je kombinace obou variant. [17]

V současné době je škola považována za nezastupitelnou instituci v socializaci dětí a mládeže, je to významná výchovná instituce, která se podílí na harmonickém rozvoji člověka, na rozvoji jeho poznání, dovedností schopností a návyků.

---

[16] Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Brno, 2013, s. 76 - 78

[17] Švarcová, I. *Mentální retardace.* Praha: Portál s.r.o., 2011, s. 102

1.5 Školní vzdělávání dětí se zdravotním nebo jiným postižením

Právo na vzdělání je jednou z hlavních funkcí moderního státu, základní právní úpravy o vzdělávání dětí s tělesným nebo jiným postižením nacházíme jak v mezinárodním právu, tak i v právním systému ČR. Mezi nejdůležitější mezinárodní smlouvy patří **Úmluva o právech dítěte.** Česká republika je Úmluvou vázána od 1.ledna 1993. V Úmluvě jsou mimo jiné zakotvena ustanovení o vzdělávání osob s tělesným postižením, sice v článku 23 Úmluvy, kde je zakotveno právo tělesně nebo duševně postiženého dítěte na plný a důstojný život, zvláštní péči, ochranu a profesní přípravu. Podle článku 28 téže Úmluvy jsou členské státy povinny zajistit dětem vzdělání, poradenské služby v oblasti vzdělávání a odbornou přípravu k povolání.[18]

Další významnou mezinárodní smlouvou zabývající se vzděláváním osob s tělesným a jiným postižením je **Úmluva o právech osob s postižením,** která byla přijata OSN v prosinci 2006. Jde vůbec o první mezinárodní smlouvu, jež chrání práva zhruba 650 milionů zdravotně postižených osob. Pro naše potřeby je klíčové hlavně ustanovení čl. 24 zabývající se vzděláním. Podle tohoto ustanovení musí smluvní státy uznat právo osob se zdravotním postižením na vzdělání, a to bez diskriminace, na základě rovných příležitostí. Smluvní státy jsou povinny podle této smlouvy zajistit tzv. inkluzivní vzdělávací systém na všech úrovních. Dále se v čl. 17 uvádí, že smluvní státy musí zajistit, aby osoby s postižením nebyly z důvodů svého postižení diskriminovány a vyloučeny z bezplatného a povinného základního a středního vzdělávání.

V našem právním systému jsou práva a povinnosti týkající se vzdělávání dětí se zdravotním a jiným postižením zakotvena také v několika právních ustanoveních. První zákon, který bych chtěla uvést, je **Listina základních práv a svobod.** Je to zákon, který má spolu s Ústavou ČR nejvyšší právní sílu. V čl. 15 je zaručena svoboda myšlení a bádání a v čl. 33 se uvádí, že každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách a podle schopnosti a možností státu i na školách vysokých.[19]

---

[18] Michalík J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s. 25

[19] Zákon č. 2/1993 sb., Listina základních práv a svobod

Nejvýznamnějším právním předpisem zabývajícím se vzděláváním dětí, žáků a studentů je zákon č. 561/2004 sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento zákon nahradil původní zákon č.138/1995 sb. O soustavě škol základních, středních a vyšších odborných. Jednou z nejvýznamnějších změn je v novém zákoně podrobnější úprava postupu vzdělávání dětí, žáků a studentů se specifickými potřebami. V novém školském zákoně se již nepoužívá termín „pomocná nebo zvláštní škola". Samozřejmě to neznamená, že se všechny děti mohou bez rozdílu vzdělávat ve školách běžného typu. Ve vyhlášce MŠMT č. 73/2005 sb. se např. základní školy dělí na školy tzv. „běžné" a „speciální."[20]

Dítětem, žákem, studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je podle §16 odst. 1 školského zákona osoba se zdravotním postižením - do této kategorie patří děti s postižením mentálním, tělesným, zrakovým, sluchovým, s vadami řeči, postižené současně více vadami, autisté a děti s vývojovými poruchami učení nebo chování.[21]

Dítětem se zdravotním znevýhodněním je dítě se zdravotním oslabením, dlouhodobě nemocné, které vyžaduje zohlednění při vzdělávání.[22]

Do kategorie dětí se sociálním znevýhodněním patří děti, jejž jsou ve svém rodinném zázemí ohroženy sociálně patologickými jevy, nebo jim byla z různých příčin nařízená ústavní výchova nebo jde o děti azylantů.

Aby mohl být žák zařazen do některé z forem speciálního vzdělávání, musí k tomu dojít z rozhodnutí ředitele školy, kde má být žák vzděláván, dále musí dát souhlas zákonný zástupce a žák musí mít doporučení školského poradenského zařízení. Součástí doporučení je navržení postupu, jak má být žák vzděláván.[23]

---

[20] Michalík J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s. 29

[21] Michalík J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s. 29

[22] Michalík J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s.29

[23] Michalík J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s.30

Podle vyhlášky č 72/2005sb. § 3,5,6 existují dva typy školských poradenských zařízení.

1. pedagogicko-psychologická poradna: *„zjišťuje pedagogicko – psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a* vydává *o ní zprávu, doporučuje zákonným zástupcům a řediteli školy návrhy podpůrných nebo vyrovnávacích opatření, zařazení do vzdělávacího programu přizpůsobeného vzdělávacím potřebám žáka, případně zařazení do školy a třídy odpovídající vzdělávacím potřebám žáka.“* [24]
2. speciálně pedagogické centrum : „ *centrum poskytuje poradenské služby při výchově a vzdělávání žáků se zdravotním postižením jakož i dětí s hlubokým mentálním postižením. Zajišťuje speciálně pedagogickou péči a speciálně pedagogické vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením a žáky se zdravotním znevýhodněním, kteří jsou integrováni nebo kterým je stanoven jiný způsob plnění povinné školní docházky. Poskytuje metodickou podporu škole.*[25]

Děti, žáci a studenti, u nichž byly v poradenských zařízeních zjištěny speciální vzdělávací potřeby, se mohou vzdělávat dále formou individuální **integrace** v běžném typu škol. Ta spočívá v zařazení žáka do běžné třídy. Hlavní podmínkou pro vzdělávání individuálně integrovaného žáka je vypracování **individuálního vzdělávacího plánu**. Aby mohl být tento plán uveden do praxe, je potřeba, aby žák podstoupil speciálně pedagogické a psychologické vyšetření v příslušných poradnách, které jsou rozděleny podle druhu postižení, např. na SPC pro zrakově postižené, pro neslyšící, mentálně postižené atd. Zprávu z vyšetření spolu s doporučením ze školského poradenského zařízení obdrží zákonný zástupce, který ji odevzdá ve škole, kde má být dítě následně integrováno. Individuální výukový plán zpracovává třídní učitel žáka spolu s výchovným poradcem v úzké spolupráci se speciálně pedagogickým centrem.

---

[24] Vyhláška č. 72/2005 sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

[25] Vyhláška č. 72/2005 sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

IVP musí obsahovat osobní údaje žáka, datum posledního a následujícího vyšetření SPC, předměty, které mají být zohledněny, časové rozvržení učiva, seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, způsob klasifikace. Následně musí být navrženo, jakých cílů má být v daných předmětech dosaženo a za jakých podmínek. Součástí plánu jsou i učební texty, pracovní listy atd. Žáci se speciálně vzdělávacími potřebami mají zvýšenou potřebu názornosti ve výuce, proto je pro ně vhodné, aby výuka probíhala méně teoreticky, zato více prakticky a s názornými pomůckami. [26]

Povinností učitele a výchovného poradce je plán průběžně kontrolovat a aktualizovat. Dodržování IVP je kontrolováno poradenským zařízením dvakrát do roka. O vzdělávání žáka dle IVP musí ředitele školy požádat zákonný zástupce žáka. IVP je potom pro ředitele školy podkladem pro žádost o navýšení finančních prostředků u svého zřizovatele, které jsou určeny pro nákup pomůcek pro integrovaného žáka. IVP musí být ředitelem podepsán a schválen.

Základní a velmi důležitá pro naplnění IVP je spolupráce a komunikace rodiny, školy a poradenského zařízení, bez nížby k naplnění cílů IVP nemohlo dojít. Spolupráce se odehrává formou třídních schůzek, zápisů do žákovských knížek, individuálními schůzkami nebo konzultačními hodinami. [27]

Druhým způsobem vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vzdělávání žáků formou **skupinové integrace.** Tím se rozumí vzdělávání žáků ve třídě, skupině speciálně zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole. Rovněž u skupinové integrace doporučuje zařazení žáka SPC na základě odborného posudku. Ředitel školy, kde má být zřízená speciální třída, požádá krajský úřad o povolení její zřízení. Spolu se žádostí ředitele se přikládají odborné posudky z poradenského zařízení a žádosti zákonných zástupců o zařazení žáků do speciální třídy. Součástí doporučení poradenského zařízení je i žádost o zřízení pracovního místa asistenta pedagoga. [28]

---

[26] Slowík, J. *Speciální pedagogika.* Praha: Grada Publishing a.s., 2007, s. 31,32,36

[27] Michalík J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s. 37,38

[28] Michalík, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013, s. 35, 38

Poslední formou vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami je vzdělávání ve speciálních školách. Jsou zřizovány pro žáky s těžšími formami zdravotního postižení, kde nelze ani při vytvoření IVP předpokládat zvládnutí výuky na běžné škole. Jedná se např. o žáky s těžkým zrakovým postižením, těžkým sluchovým postižením, o žáky hluchoslepé, s autismem, s těžkým tělesným postižením atd. Těmto žákům je z důvodů jejich postižení poskytována vyšší míra podpory-je pro ně zřízena zvláštní soustava speciálních škol podle § 5 zákona č. 73/2005 sb.

V soustavě škol speciálních se nacházejí jak mateřské školy, tak i školy základní a střední. Školy jsou rozděleny podle jednotlivých typů postižení. Vzdělávání žáka se zdravotním postižením ve škole zřízené pro žáky se zdravotním postižením může probíhat pouze za souhlasu zákonného zástupce. Zákonný zástupce musí podepsat tzv. informovaný souhlas. Pokud tak neučiní, bude žák vzděláván na škole běžného typu. Bude tedy integrován a bude pro něho za pomoci poradenského zařízení vypracován individuální vzdělávací plán.[29]

[29] Kaleja, M.a kol. *Žák se speciálními vzdělávacími potřebami v pedagogické komunikaci.* Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2011, s. 39

2 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY

Spolupráce rodiny a školy nemá přesnou definici, přesto je pro zdárný vývoj dítěte klíčová. Pokud jde navíc o dítě s postižením, vstupuje do spolupráce další prvek, a sice poradenské zařízení. Spolupráce je o to důležitější, že vzdělávání dětí s postižením je podstatně náročnější a někdy jde o celoživotní proces. Rodiče se mohou rozhodnout, zda se jejich dítě bude vzdělávat formou integrace do běžné školy, nebo bude jeho vzdělání probíhat ve škole speciální.

Každé dítě je jiné, jinak se dokáže adaptovat na nové prostředí, proto by rodiče měli velmi dobře zvážit, jak bude jejich postižené dítě vzděláváno. Pro některé děti je integrace výhrou, protože jim nevadí pobyt mezi zdravými dětmi. Dokáží se v rámci svých možností do takového kolektivu adaptovat, jsou tam velmi spokojené a pobyt mezi zdravými spolužáky jim velmi prospívá. Na druhé straně jsou děti, pro které je stejná situace velmi stresující, a proto budou šťastnější a spokojenější mezi spolužáky se stejným nebo podobným postižením. Rodiče, jejichž dítě nastupuje povinnou školní docházku, by měli velmi dobře zvážit, jak bude jejich dítě vzděláváno. Nemělo by pro ně být hlavním kritériem dostupnost školy, ale hlavně to, zda dítě po poradě s odborníky opravdu individuální integraci zvládne.[30]

Jedním z hlavních předpokladů dobře zvládnuté integrace je, aby se učitel blíže seznámil s problematikou dítěte a s metodami práce s ním. Dále je nutné navázat kontakt s rodiči dítěte a projednat spolupráci mezi rodiči a školou. Je také dobré o přijetí nového spolužáka informovat ostatní spolužáky ve třídě a připravit patřičné učebnice, kompenzační pomůcky, sestavit individuální učební plán. Při přípravě školní třídy pro nového žáka by měla škola spolupracovat s rodiči hlavně proto, že ti nejlépe vědí, co je pro jejich dítě dobré, a co ne.

Aby mohla spolupráce mezi rodiči a školou dobře fungovat, měly by být splněny dvě důležité podmínky. První je ta, že učitelé musí chápat, že jsou rodiče pro děti nejdůležitější osoby v jejich životě, svou práci by měli zvládnout, podrobit kritice ze strany rodičů, po-

---

[30] Čadová E. *Metodika práce s žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 26

kusit se vyhovět jejich požadavkům. Druhá podmínka je schopnost učitelů před rodiči obhajovat svou práci a dokázat rodiče přesvědčit o správnosti svých rozhodnutí.

2.1 Rodičovské role ve vztahu ke škole

Odborná literatura přiděluje rodičům čtyři základní role, v nichž mohou vůči škole vystupovat. Jsou to role klienta, partnera, občana a rodiče jako problém.

1) **Rodiče jako klienti:** Rodiče vybírají pro své dítě konkrétní školu, a to takovou, aby z ní dítě mělo co největší užitek. To se stává klíčovým momentem této koncepce, neboť tato okolnost staví školy do pozice soupeřů, vytváří tlak na dosahování co nejlepších školních výsledků u dětí. To, že si dnešní rodiče mohou vybrat školu, kterou bude jejich dítě navštěvovat, by mělo mít za následek větší spolupráci rodičů se školou, jejich možnost ovlivnit dění ve škole. To je však u tohoto modelu trochu problém, protože klient má sice právo své požadavky uplatnit, ale také je nevyjádřit. Obvykle se snaží procesy odehrávající se ve škole pochopit zvenčí, a proto se snaží do vzdělávání moc nezasahovat.[31]

2) **Rodiče jako partneři:**Jde o předpoklad, že mezi školou a rodinou panuje rovnoprávný vztah, kdy se učitelé pokouší potlačit svůj pocit, že oni jsou ti největší odborníci na výchovu a vzdělávání. Rodiče, přestože nejsou odborníky, mají s výchovou svých dětí zkušenosti a ty mohou být pro učitele přínosem v jejich práci. Partnerský vztah učitelů a rodičů je spíš ideálem než skutečností. Proto se ve školách spíše mluví o snaze budovat partnerství mezi oběma stranami.[32]

3) **Rodiče jako občané:** Tento model přisuzuje rodičům ve vztahu ke škole roli občanů, němž jsou rodiče pokládáni za občany a škola za státní instituci. S rodiči se v tomto modelu počítá jako s občany, kteří uplatňují svá práva vůči veřejné instituci a angažují se na dobrovolných aktivitách.[33]

---

[31] Rabušicová M. *Škola a (versus) rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 34

[32] Rabušicová M. *Škola a (versus) rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 36

[33] Rabušicová M. *Škola a (versus) rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 38

4) **Rodiče jako problém:** Tuhle skupinu rodičů si budeme muset pro lepší přehlednost ještě trochu přerozdělit, a sice na rodiče nezávislé, špatné a snaživé.

a) Rodiče nezávislí jsou takoví rodiče, kteří se snaží se školou udržovat co nejmenší kontakt. Není to však proto, že by to byly rodiny z okraje společnosti, jak budu uvádět dále, ale hodnoty těchto rodičů jsou poněkud jiné než ty ve škole. Snaží se u dítěte rozvíjet jeho individualitu, a proto tyto děti často navštěvují alternativní školy. Jsou to rodiče, kteří si své povinnosti plní, ale tak, jak si určí sami. Pro školu jsou problémem hlavně v tom smyslu, že škola musí dokumentovat kontakty s rodiči, což u tohoto typu rodičů není vždy snadné.

b) Rodiče špatní: Tito rodiče neprojevují o vzdělávání svých dětí zájem, nemají snahu získat informace o prospěchu a chování, nepomáhají s přípravou na vyučování, nechodí na třídní schůzky. Jsou to rodiny, které zpravidla žijí na okraji společnosti (alkoholici, drogově závislí atd.), ale i rodiny z jiného kulturního prostředí. Bohužel nálepku špatný rodič může získat i takový rodič, který prostě z nějakého důvodu neumí komunikovat s učiteli a chybí mu patřičné sociální kompetence.

c) Rodiče snaživí: I tihle rodiče mohou být pro školu problémem. Snaží se totiž se školou komunikovat až příliš často a řešit i věci nepodstatné. Dítěti přehnaně pomáhají v přípravě na vyučování, po škole požadují pravidelně a často zprávy o pokroku dětí a jsou vůči škole často velmi kritičtí.[34]

V ČR převažuje model zákaznický, kdy si rodiče přejí, aby jejich děti vzdělávali ti nejkvalifikovanější učitelé, a proto pro svoje děti vybírají školu záměrně a také požadují, aby jim škola poskytovala potřebné a pravidelné informace o prospěchu jejich dětí.[35]

---

[34] Rabušicová M. *Škola a (versus) rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 39

[35] Rabušicová M. *Škola a (versus) rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 40

2.2 Komunikace mezi rodiči a školou

Komunikace je proces přenosu informací mezi dvěma nebo i více subjekty. Komunikace mezi rodiči a školou začíná již před nástupem dítěte do první třídy. Školní docházka hraje v životě rodičů a dětí s postižením důležitou roli. Je třeba zvážit všechna pro a proti při rozhodování, zda dítě integrovat či zařadit do speciální školy. A právě v této době začíná komunikace mezi školou a rodiči. Poté, co si rodiče vyberou školu ve svém blízkém okolí, domluví si schůzku s vedením školy a začnou jednat o integraci dítěte do běžné třídy. Pokud jde vše dobře, škola se spojí s poradenským zařízením a spolu vytvoří pro dítě IVP, podle něhož bude dítě vzděláváno. Následně komunikace rodičů se školou probíhá stejně jako u dětí zdravých. Rozdíl je pouze v tom, že její součástí je i poradenské zařízení, které sleduje u dítěte zdárný vývoj integrace a podle výsledků patřičně upravuje ve spolupráci se školou a rodiči individuální výukový plán.

Mezi hlavní formy komunikace mezi školou a rodinou patří třídní schůzky, záznamy v žákovské knížce, pracovní sešity, ukázky práce dětí, konzultační hodiny učitelů, během nichž nabízejí učitelé rodičům individuální konzultace zaměřené na problémy vyplývající z postižení žáka, konzultace psychologů - ti se zaměřují nejen na problémy žáků samotných, ale na i jejich rodiny. Rodiče se na ně mohou obracet během konzultačních hodin nebo po individuální dohodě. Pro žáky s postižením jsou určeny služby speciálně pedagogických center, různé školní časopisy, nástěnky a i webové stránky školy. V mnoha školách se jednou za rok pořádá tzv. den otevřených dveří, kdy si všichni, kdo mají zájem, mohou prohlédnout prostory školy, třídy, interaktivní učebny atd.[36] Třídní schůzky však zůstávají i nadále nejčastější formou komunikace mezi rodiči a školou. Odehrávají se pravidelně několikrát do roka - zpravidla čtyřikrát, a to vždy ke čtvrtletí. Pro učitele je to pracovní povinnost, pro rodiče jsou třídní schůzky už od dob totality považovány za rodičovskou povinnost. Třídní schůzky slouží k informování rodičů o prospěchu a chování jejich dítěte. Většinou probíhají hromadně, třídní učitel zhodnotí práci třídy jako kolektivu a buď pošle po třídě klasifikační arch, aby se rodiče mohli podívat, jak jejich dítě prospívá, a samozřejmě nejen ono, ale i jeho spolužáci, nebo rodiče přistupují ke katedře jednotlivě

[36] Čapek, R. *Učitel a rodič*, Praha: Grada Publishing a.s., 2013, s. 88,89

a nahlížejí do archu. Paní učitelka při tom komentuje prospěch jejich dítěte před zbytkem rodičů. Ani jeden ze způsobů však není správný. [37]

Třídní schůzky by měly být místem, kde dochází k participaci rodičů na životě třídy a školy. Učitel také může na třídní schůzce působit jako prostředník mezi rodiči a školou. Aby k tomu mohlo dojít, je potřeba, aby se učitelé ale i rodiče vyvarovali následujících prohřešků.

1) Je naprosto nepřípustné, aby prospěch jednotlivých žáků byl komentován před celou skupinou rodičů. Každý z rodičů má právo, aby mu informace o prospěchu a chování jeho dítěte byly poskytovány v soukromí. To samé platí i o informacích zdravotních, komentování rodinné situace apod.
2) Není vždy nezbytně nutné hovořit s rodiči pouze o známkách, ty nakonec rodiče vidí v žákovské knížce, spíše je dobré hovořit o způsobu, jakým se dítě zapojuje do kolektivu, kolik má kamarádů, jak se umí chovat ke spolužákům a jak k dospělým.
3) Při rozhovoru rodiče s učitelem by měli buď oba stát, nebo sedět, aby ani jeden z nich neměl pocit, že je vůči druhému v podřazené roli.
4) Učitel by měl každého žáka brát jako individualitu, kterou také je. Nesrovnávat jednotlivé žáky mezi sebou, spíše se snažit na každém najít něco pozitivního, za co je možné ho pochválit.
5) V osobním rozhovoru by se jak učitel tak i rodič měli vyhnout vzájemnému manipulativnímu a ponižujícímu vyjadřování. Velmi účinné bývají prosby o pomoc, kdy učitel může požádat rodiče o radu, jak zvládnout některé situace, které nastávají během pobytu dítěte ve škole. Na straně druhé mohou rodiče požádat o pomoc učitele, když si neví rady třeba s přípravou na vyučování.

Velmi užitečné, a v mnoha školách se to již osvědčilo, je upravit prostředí, kde schůzky probíhají. Je dobře například nabídnout židli k posazení tam, kde je potřeba čekat, až přijde rodič na řadu, mít si kam pověsit kabát, nabídnout malé občerstvení. [38]

---

[37] Feřtek, T. *Rodiče vítáni,* Praha: Yinachi, 2011, s. 52

2.3 Formy spolupráce mezi rodinou a školou

Spolupráce s rodiči může probíhat mnoha způsoby. Každá škola má své způsoby spolupráce , mezi něž patří:

1) Zápis dětí do první třídy je pro rodiče, budoucí prvňáčky i školu velmi důležitý okamžik. A právě proto by se učitelé měli zamyslet nad způsobem, jak bude zápis probíhat. Vždyť jsou to právě oni, kdo rodičům nabízí své služby a s kým budou následujících devět let komunikovat. První kontakt by proto měl být záležitostí, v níž se učitelé předvedou v tom nejlepším světle. Ať již zápis proběhne formou hry, a nebo běžnou formou, mělo by být samozřejmostí, že rodiče nebudou muset postávat v řadě za dveřmi třídy, ale bude pro ně připraveno místo k sezení, popřípadě malé občerstvení a pro děti hrací koutek.
2) Vánoční a velikonoční jarmarky - tyto akce dříve patřily spíše do programu alternativních škol. Nyní se však v hojné míře vyskytují i ve školách běžného typu i školách speciálních. Je to dobrý nápad, jak mohou rodiče podpořit školu tím, že si koupí výrobek, popřípadě pomohou s organizací jarmarku nebo prodejem.
3) Zahradní slavnosti a táboráky - tyto akce bývají velmi oblíbené jak u rodičů, tak u učitelů i dětí. Odehrávají se většinou na konci školního roku, kdy se všichni společně připravují na rozloučenou před prázdninami.
4) Možnost se během školního roku zúčastnit vyučování. Tato možnost je velmi důležitá právě u dětí s postižením, kdy rodiče mohou vidět v praxi, jak jejich dítě pracuje ve škole.
5) Během školního roku se mohou rodiče účastnit akcí pořádaných školou, jako jsou výlety, návštěvy divadel apod.
6) Při většině škol pracuje sdružení rodičů a přátel školy. Jeho práce spočívá hlavně v podpoře mimoškolní činnosti, při organizování různých akcí, jako jsou např. organizace dopravy na školy v přírodě, hory atd.

---

[38] Čapek, R. *Učitel a rodič*, Praha: Grada Publishing a.s., 2013, s. 89

7) Ve školách mohou fungovat i různé kluby rodičů, kde se rodiče mohou dozvídat o možnostech sociálního zabezpečení zdravotně postižených dětí, besedovat s odborníky z různých oborů zdravotnických, sociálních nebo právních, zúčastnit se různých společných akcí, výletů, plesů. A v neposlední řadě si mohou i vyměňovat zkušenosti s výchovou postiženého dítěte s ostatními rodiči.

8) Rada školy bývá také často formou spolupráce mezi rodiči a školou, ale není totožná se sdružením rodičů a přátel školy, i když mívá podobnou náplň. V jejím zastoupení musí být rodiče, a to rovným dílem spolu se zástupci školy.[39]

[39] Čapek, R. *Učitel a rodič*, Praha: Grada Publishing a.s., 2013, s. 31-36

2.4 Přínos spolupráce mezi školou a rodiči

Spolupráce rodičů se školou může škole přinést mnoho dobrého - jde nejen o děti, ale i o peníze. Konkurenční boj o děti zasáhl nejen běžné školství, ale i školství speciální. Pro tyto školy je to nová věc, protože jsou nuceny usilovat o rozhodnutí rodičů o umístění dětí do těchto škol. Tato situace je způsobena větší možností rodičů rozhodovat se o vzdělávání svých dětí. Většina rodičů postižených dětí, pokud je to jen trochu možné, usiluje o individuální integraci dítěte do běžného typu školy.

Škola, která je vnímána jako instituce, která naslouchá rodičům, bývá v konkurenci úspěšnější. A měla by to být právě ona, kdo udělá první krok vstříc rodičům, co se komunikace a spolupráce týče, a v tom by měla i pokračovat. Aby spolupráce mezi školou a rodiči mohla fungovat, je potřeba dodržovat určitá pravidla, a to jak ze strany školy, tak i ze strany rodičů.

Ze strany školy to znamená, aby učitelé mluvili s rodiči jako s rovnocennými partnery. Učitel musí pochopit, že rodič je expertem na výchovu svého dítěte už jen z toho důvodu, že jej nejlépe zná. S rodiči by učitelé měli komunikovat přímo, ne posílat vzkazy přes dítě, a rovněž by neměli nikdy nikoho do ničeho nutit.

Ze stran rodičů to znamená, že se musí naučit před dětmi učitele nepomlouvat, respektovat ho jako odborníka,do školy chodit spíše se slušným dotazem než s kritikou. Pokud dítě přijde s nějakou informací, je potřeba si ji nejdříve ověřit, bývají totiž často zkreslené. Učitele je třeba vnímat ne jako na protivníka, ale jako na spolupracovníka, protože jde přece o společnou věc, o výchovu dítěte.[40]

Rodiče by neměli s učiteli bojovat, ale vzájemně spolupracovat, mohou totiž zajistit úspěch svého dítěte ve vzdělání tím, že se o školu budou zajímat a spolupracovat s ní. Vzájemná spolupráce totiž vytváří pocit důvěry, odbourává strach, pomáhá dětem zapojovat se do výuky i při překonávat osobní, sociální, rodinné problémy. Partnerský vztah nastává však mezi lidmi i mezi institucemi jen tehdy, pokud se obě strany vzájemně tolerují a uvědomují si přínos jedné strany pro druhou. To samé platí i v případě vztahu mezi rodiči a školou, kdy na jedné straně jsou zájmy rodičů, tedy zájmy osobní, a na straně druhé zájmy školy

---

[40] Zelinková, O. *Poruchy učení.* Praha: Portál s.r.o., 2000, s. 172

jako instituce státní. Předpokladem pro to, aby spolupráce mezi oběma subjekty mohla fungovat, je legislativa,[41] která zavazuje školy ke vzdělávání dětí na příslušné úrovni a na straně druhé umožňuje rodičům o těchto službách diskutovat a ovlivňovat je.

[41] Rabušicová M.*Škola a (versus) rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 52

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CHARAKTERISTIKA VLASTNÍHO VÝZKUMU

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala otázkami typu rodina, škola, jejich funkce, jak funguje rodina s postiženým dítětem, nástup dítěte do školy, rozhodování o integraci či nástupu dítěte do školy speciální. V praktické části bych si chtěla u rodičů postižených dětí ověřit, zda to co se píše teoreticky, platí i v praxi.

Výzkum by měl prokázat, zda spolupráce mezi rodiči a školou funguje, nebo nefunguje. Otázky jsou zaměřeny na rodičovské role ve vztahu ke škole, komunikaci mezi rodinou a školou, jaké aktivity škola pořádá pro rodiče, jak dokáží rodiče zvládnout zátěžové situace, které jsou způsobené existencí postiženého dítěte, pomáhá-li nějakým způsobem v této oblasti škola.

3.1 Cíl výzkumu

Cílem mé bakalářské práce je na základě výzkumu prováděného mezi rodiči dětí s postižením v regionu Ivančice shromáždit a analyzovat data týkající se spolupráce mezi rodinou a školou, zjistit, zda byla spolupráce navázána a jestli i nadále funguje. Výzkum budu provádět mezi rodiči dětí, které navštěvují Mateřskou a Základní školu pro sluchově postižené a Dětský domov u nás v Ivančicích.

3.2 Výzkumný problém

Výzkum bude zaměřen na rodiče, kteří vychovávají dětí se zdravotním postižením.

Výzkumný problém jsem stanovila následovně:

Jak probíhá spolupráce mezi rodinou s postiženým dítětem a školou.

3.2.1 Výzkumné otázky

Tento výzkumný problém by mně měly pomoci objasnit následující otázky:

1. Jak vnímáte spolupráci se školou?

Podle jakých kritérií jste vybírali školu pro vaše dítě, pomáhal Vám při tom někdo? (lékař, psycholog, speciální pedagog)

2. Máte se školní docházkou Vašeho dítěte nějaké problémy?
3. Jaké aktivity a formy spolupráce Vám škola nabízí (účast ve výuce, dny otevřených dveří konzultace s pedagogy, školním psychologem, speciálním pedagogem atd.)?
4. Jakým způsobem probíhá komunikace mezi rodiči a školou, účastníte se pravidelně třídních schůzek dítěte?
5. Jaké informace a jakým způsobem jsou Vám na třídních schůzkách sdělovány?
6. Jakého výchovného cíle byste s dítětem chtěli v budoucnu dosáhnout?
7. Dostávají se Vám informace, které potřebujete vědět, o vzdělávání Vašeho dítěte?
8. Zapojujete se do mimoškolních aktivit školy?

3.3 Metody výzkumu

Vzhledem k výzkumnému problému jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, realizovanou formou polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, na něž budou jednotliví respondenti odpovídat. Tento typ rozhovoru je vhodný především tehdy, pokud nemáme možnost ho opakovat a máme málo času. Data z tohoto rozhovoru se celkem lehce analyzují a lehce se lokalizují. Nevýhodou tohoto typu výzkumu je, že klademe všem komunikačním partnerům stejné otázky bez ohledu na situovanost rozhovoru.[42]

[42] Hendl, J. *Kvalitativní výzkum základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál s.r.o., 2008, s. 173

3.4 Průzkumné šetření

Průzkum byl prováděn v celkem 6 rodinách, které mají v péči děti s postižením. Jedna z rodin pečuje o dvě děti s postižením, děti jsou dvojčata. Dvě rodiny měly dítě integrované do běžné školy. V jednom případě šlo o dítě s lehkým mentálním postižením, ve druhém o dítě s kombinovaným zrakovým a lehkým mentálním postižením. Dalších pět dětí navštěvuje školu pro sluchově postižené v Ivančicích. Tři z dětí mají těžkou vadu sluchu, ale s kompenzačními pomůckami jsou schopny většinu zvuků slyšet a umí se ve většině případů domluvit s ostatními slyšícími okolo. Jedno dítě je středně těžce mentálně postižené a nedoslýchavé a poslední z dětí je autista. Rozhovory jsem vedla s matkami dětí, jen v jednom případě byl přítomen i otec dítěte. Rodiče byli velmi vstřícní a na všechny mé otázky bez problémů odpověděli.

3.5 Popis výzkumného vzorku

Rodina A

Rodina žije nedaleko Ivančic, jejími členy jsou matka, otec a dcera ve věku 8 let. Dcera má těžkou vadu sluchu a navštěvuje školu pro sluchově postižené v Ivančicích. Rozhovor jsem vedla s matkou dívky. Dívka se s vadou sluchu již narodila, diagnostikovali ji v 1,5 roce života - tehdy dostala své první naslouchátko a podle vyprávění maminky si na něj brzy zvykla a naučila se ho využívat.

Rodina B

Rodina žije v Ivančicích, jejími členy jsou matka, otec a dvě děti - chlapec a dívka. Děti jsou dvojčata, narodila se předčasně a byla u nich diagnostikována těžká porucha sluchu. Nyní je dvojčatům 10 let a navštěvují také školu pro sluchově postižené v Ivančicích. Obě děti též používají kompenzační pomůcky pro sluchově postižené.

Rodina C

Rodina žije v Ivančicích, jejími členy jsou matka a syn ve věku 12 let. Rodiče chlapce jsou rozvedeni. Otec rodinu opustil po zjištění, že je chlapec postižený. Chlapec je lehce mentálně a zrakově postižený. Dítě je integrováno ve škole v Ivančicích, má vypracováno IVP, podle kterého je vzděláváno a integraci podle vyprávění maminky zatím zvládá dobře.

Rodina D

Rodina žije v nedalekých Řeznovicích, jejími členy jsou matka, otec a dcera ve věku 8 let. Dcera je lehce mentálně postižená, rodičům byla SPC doporučena integrace do místní ZŠ. Ta se podle slov rodičů zatím úspěšně daří. Dívka má také IVP, podle kterého je vzdělávána.

Rodina E

Rodina žije v Ivančicích, jejími členy jsou matka, otec a dcera ve věku 15 let. Dcera je středně těžce mentálně postižená a nedoslýchavá. Navštěvuje školu pro neslyšící v Ivančicích. Vzhledem k výše uvedenému postižení má i tato dívka IVP, podle kterého je vzdělávána. V rámci možností dítěte se toto podle slov obou rodičů daří.

Rodina F

Rodina žije v nedalekých Oslavanech, rodinu tvoří matka, syn a prarodiče, kteří žijí společně s nimi. Chlapec je ve věku 10 let. Je to autista a i tuto rodinu opustil otec po zjištění, že je syn postižený. Chlapec nenavštěvuje školu v místě bydliště, ale protože je to dítě s autismem, navštěvuje školu v Moravském Krumlově. Zde jsou při základní škole zřízeny dvě třídy školy speciální pro děti se středně těžkým mentální postižením, těžkým mentálním postižením a autismem. Chlapec navštěvuje školu spolu s asistentem pedagoga. I tento chlapec má IVP, podle kterého je vzděláván.

3.6 Interpretace dat

V této kapitole bych se chtěla věnovat interpretaci dat, která jsem získala při rozhovorech s rodiči dětí s postižením. Rodiče mi odpovídali celkem na 9 otázek.

Otázka č. 1

Podle jakých kritérií jste vybírali školu pro Vaše dítě, pomáhal Vám při tom někdo (psycholog, lékaři, speciální psycholog)?

Na tuto otázku mi rodiče odpovídali různě. U rodičů, kteří mají děti s postižením sluchu, byla jejich volba jednoznačná. Radu, kterou školu má dítě navštěvovat, tedy nepotřebovali. Děti navštěvují školu pro sluchově postižené v Ivančicích. U rodičů, kde jsou děti integrované, byla situace jiná, tam, jak říká rodina C: „ *Hodně mi pomohli v tom speciálním centru, kde syna vyšetřili a zjistili, že může vlastně chodit do normální školy. Bude prý mít*

nějaký speciální plán nebo co a bude se podle něho učit.“ Podobnou zkušenost má i rodina D, která říká: „ Vůbec *jsme nedoufali, že by dcera mohla chodit do místní školy, v té poradně dceru vyšetřili a potom nám vysvětlili, jak bude výuka probíhat. My jsme požádali vedení školy o integraci a dcera mohla v září nastoupit do školy spolu se svými kamarády.“* Rodině F bylo psychologem, kterého chlapec navštěvuje, doporučena spolupráce se SPC pro děti s poruchou autistického spektra. Maminka říká: „ Moc *jsem si nevěděla rady jak se školou, protože do školky nechodil, ale pan doktor psycholog nás odeslal do té poradny a tam už nám řekli, co a jak. Dokonce mně pomohli vše vyřídit i v té škole, pomohli mi s žádostí o asistenta pedagoga a za synem tam dvakrát do roka jezdí, jsem s jejich prací moc spokojená*.“ Všichni rodiče se shodli na tom, že chtěli, aby jejich dítě chodilo do školy v místě bydliště. U většiny se to povedlo, jen chlapec z rodiny F musí do školy dojíždět. Co se týká druhé části otázky, zda rodičům někdo s jejich rozhodnutím pomáhal, je to tak, že tři rodiny pomoc nevyhledaly ani nepotřebovaly a tři rodiny využily pomoc SPC a jedna ještě pomoc psychologa. Vyplývá z toho tedy, že pokud rodiče pomoc potřebují, vědí, kde ji vyhledat a jak ji využít.

Otázka č. 2

Jak vnímáte spolupráci se školou?

Na tuhle otázku mi rodiče odpovídali skoro stejně. Rodina A: „ *My jsme se školou velmi spokojeni, na škole učí opravdu dobří učitelé a víme, že je škola vyhlášená. Vše, co se ohledně naší dcery ve škole děje, se dozvíme hned a řešíme s její třídní učitelkou*.“ Rodina B: „*My máme ve škole dvě děti, obě jsou v jedné třídě, spolupráce se školou je dobrá. A když jsme museli řešit nějaké problémy se spolužákem syna, byli jsme spokojeni s tím, jak to dobře vyřešili.“* Rodina E:*„Naše dcera chodí do školy pro sluchově postižené v Ivančicích už vlastně od mateřské školky, takže dlouho, my se tam s nimi známe a připadají nám skoro jako rodina, jsme tady s nimi velmi spokojeni. Jen zatím nevíme, co budeme dělat, až dcera dokončí tuhle školu, kam bude moci jít dál. S tím budeme mít asi brzy problém.“* Další skupinu tvořili rodiče, jejichž dítě bylo integrováno do běžné školy. Rodina C: „ *Víte, na jedné straně jsem ráda, že syn chodí do normální školy. Na straně druhé je fakt, že ta škola, kam chodí, je hodně velká a není tam tolik času na jednotlivé žáky. Vždyť jich je ve třídě skoro 25, co ta učitelka tak asi stihne. Ale jinak se synovi ve škole celkem daří.* Rodina D: *„My jsme se školou spokojeni, jde o malotřídní školu, kde jsou jen dvě třídy, dcera chodí do třídy, kde je v její skupině sedm dětí, takže má paní učitelka na ni dost času. Spolupráce s paní učitelkou je fakt velmi dobrá, dceři se ve škole moc líbí. Hlavně to, že může být se*

svými kamarády.“ Poslední je rodina, jejíž syn chodí do speciální třídy, tedy rodina F: „ Já *jsem se školou spokojená, ve třídě je málo dětí, je jich tam jen pět a syn má ještě asistenta, tak je to o to jednodušší. Když je nějaký problém, řeší se to hned s tím asistentem a následně se mnou. Ale žádné velké problémy nejsou, spolupráce je fakt dobrá.“* Téměř všichni rodiče byli se spoluprací se školou spokojeni. Jako hlavní důvod vidím to, že se jedná převážně o třídy s malým počtem žáků, a proto učitelé mají na ně více času.. Jen jedna maminka si myslí, že škola je moc velká, ve třídě je hodně dětí, a tudíž nemá paní učitelka tolik času se dětem věnovat. Rodiče jsou tedy se spoluprací se školou spokojeni a nemají větší problémy.

Otázka č. 3

Máte se školní docházkou Vašeho dítěte nějaké problémy?

Odpovědí na tuto otázku jsem chtěla zjistit, zda rodiče nemají nějaké problémy s docházkou dětí do školy, např. častá nemocnost dětí, neomluvená absence, problémy se spolužáky ve třídě, šikana atd. Rodiče na tuto otázku odpovídali následovně. Pro větší přehlednost si je opět rozdělím do skupin. První skupinu tvoří rodiče dětí, které navštěvují školu pro sluchově postižené. Rodina A: „ Ne*, žádné problémy z toho, co říkáte, nemáme, je pravda, že dcerka bývá dost nemocná, ale to tam skoro všechny děti, a tím, že jich je málo ve třídě, tak se to učení dá pak dohnat.* Rodina B: „ *To je zvláštní, že se na to ptáte, opravdu jsme se setkali ve škole s problémy se spolužáky. Měli tam chlapce, který byl z dětského domova, a ten bral našemu synovi svačiny a syn mu nosil sladkosti a dost se ho i bál. Ale tím, že tam chodí se sestrou, tak jsme se to rychle dozvěděli a mohli to řešit. Chlapci paní ředitelka domluvila, vysvětlila mu, že takhle se chovat nemůže. Později snad našli nějaké pěstouny, protože chlapec už s dětmi do třídy nechodí.“* Rodina E: „ *Dcera bývá hodně nemocná nebo chodíme stále i po různých doktorech, tak má hodně zameškaných hodin. Dokonce musela i jeden rok opakovat, to opravdu chyběla skoro pořád. V tomhle je ta škola dobrá, máme ten individuální plán, a tak se to zvládá.“* Další jsou rodiče integrovaných dětí, rodina C: „ *Měla jsem problémy s docházkou syna, volali mně ze školy, že syn dvakrát nepřišel na odpolední výuku. Dozvěděla jsem se při bližším pátrání, že chtěl být s kamarády. Škola to vyřešila napomenutím, a pokud by se měla situace opakovat, doporučila nám návštěvu psychologa. Naštěstí jsme ji nepotřebovali.“* Rodina D: „ *My jsme žádné problémy s docházkou zatím neměli, dcera je malá, tak ji do školy vodíme i vyzvedáváme, nemocná naštěstí také moc nebývá.“ Rodina F: „Syn s docházkou problémy nemá, do školy chodí*

rád, je to takový rituál, spíš ho vyvede z míry, když tam nejde, to máme problémy doma, než to nějak pochopí."

Většina rodičů podle odpovědí problémy s docházkou nemá. Ve dvou případech řešili problémy - jednou se spolužákem a podruhé chlapec nepřišel dvakrát na odpolední vyučování. Rodiče v obou případech problém vyřešili ve škole s třídním učitelem a nebylo potřeba zásahu zvenčí. V dalších dvou případech bývají děti nemocné, ale protože obě mají IVP, tak učení zvládají. Rodiče nemají s docházkou svých dětí větší problémy.

Otázka č. 4

Jaké aktivity a formy spolupráce Vám škola nabízí (účast ve vyučování, dny otevřených dveří, konzultace s pedagogy, psychologem, speciálním pedagogem)

Odpovědí na tuto otázku jsem chtěla zjistit, jaké aktivity škola rodičům nabízí. Aktivity se lišily, v každé škole byly jiné. Rodina A: „ *Co se aktivit týká, tak toho škola dělá celkem hodně, některé jsou jen pro děti, ale většiny se můžeme účastnit přímo i my, třeba jako organizátoři - bývá to karneval, oslava dne dětí, výlet do Prahy, kam vždycky jedou někteří rodiče. Na konci školního roku bývá táborák jako rozloučení se školním rokem. Taky bývá den otevřených dveří, a když chceme a domluvíme se s třídní učitelkou, můžeme se přijít podívat i do vyučování. Ve škole je i psycholog, ale s tím jsme zatím nemluvili. S učiteli se vídám pravidelně při tom, když vodím dceru do třídy. Bývá toho fakt hodně, ani všude nechodíme, jen většinou tam, kam chce dcera."* Rodina B: „ *Teď nedávno měli ve škole den otevřených dveří, tak jsme se byli podívat, jinak chodíme na karneval a na konci roku na táborák. Vím, že když děcka chodila ještě do školky, fungoval tam kroužek předškolák, kdy mohli rodiče poznat třídu a paní učitelku, kam budou potom chodit. Bylo to bezva, děcka věděla, do čeho jdou. Se školním psychologem jsme zatím nemluvili, ale víme, že tam je, kdyby něco. S třídní učitelkou se vídáme dost často při odevzdávání a vyzvedávání dětí ze školy, takže se všechno potřebné dozvíme od ní."* Rodina E: „ *Dcera na tom není fyzicky ani psychicky moc dobře, takže moc aktivit nevyužíváme, ale víme o nich. Co využíváme, je práce školního psychologa, který s dcerou hodně pracuje, a v rámci individuálu i speciální pedagog. Chodíme na táborák na konci roku a na oslavu dne dětí."* Rodiče dětí integrovaných. Rodina C: „ *Na začátku roku je vždycky taková informativní schůzka, kde se dozvíme, co nás ten rok ve škole čeká. Potom během roku bývá školní akademie, vánoční a velikonoční jarmark, pořádají se výtvarné dílny s rodiči a ten z rodičů, kdo má nějaké zajímavé zaměstnání, může pozvat třídu na exkurzi. Děti už byly u hasičů a někde v pekárně. Sy-*

novi se to moc líbilo. Spolu chodíme na maškarní karneval pořádaný školou. A já jsem byla na plese pořádaném pro rodiče a učitele ze školy. Taky to bylo dobrý. Vím, že spolupracují s psychologem a pedagogickou poradnou. Z té za synem dvakrát do roka jezdí a kontrolují, jak mu svědčí ta integrace." Rodina D: „ *My se můžeme účastnit všech akcí pořádaných školou, můžeme po dohodě s třídní kdykoliv přijít do vyučování, jezdit na výlety pořádané školou, ve škole pořádají i vzdělávací kurzy pro rodiče, kurzy vaření, maškarní karneval."* Rodina F: „ *V naší škole fungoval předškolák, kdy se děti ze školky chodily dívat do první tříd, jak to tam vypadá a jakou budou mít paní učitelku. To bylo dobrý. Jinak funguje keramika, kam se synem chodím, a taky chodíme cvičit. Ve škole je školní psycholog, se kterým se pravidelně jednou za měsíc setkávám. Probíráme tam synovy pokroky a taky to, co by se dalo ještě zlepšit.* Školy pořádají pro rodiče různé aktivity, které mohou podnikat se svými dětmi. Rodiče jsou s těmito aktivitami spokojeni a rádi se jich účastní.

Otázka č. 5

Jakým způsobem probíhá komunikace mezi rodiči a školou, účastníte se pravidelně třídních schůzek ?

Otázka komunikace mezi rodinou a školou. Na tuto otázku rodiče také odpovídali různě, v každé škole byly menší odlišnosti v tom, jak škola komunikuje s rodiči.

Rodina A: „ *Třídních schůzek se účastním pravidelně, jsou čtyřikrát do roka, jinak když je nějaký problém, můžeme to řešit před vyučováním, když má jejich třídní konzultační hodiny. Další informace se dozvídám ze školních stránek, kde jsou i domácí úkoly. Vím, že i rodičům volají, moc si na zápisy do žákovských nepotrpí, spíš to všechno řeší osobně. Jednou za dva roky vyplňujeme dotazník spokojenosti, kde odpovídáme na otázky, co se nám líbí, co ne a co bychom chtěli změnit. Docela se to osvědčilo a pár nápadů se ujalo, třeba ty úlohy na školních stránkách, to byl taky jeden z návrhů." Rodina B: Na třídní schůzky chodíme s manželem oba, máme ve škole dvě děti, a i když chodí do jedné třídy, je to tak lepší. Pokud jsou ve škole nějaké problémy, hned volají nebo to řeší s rodiči ráno, když přivádějí děti do školy. Jednou za čas vyplňujeme takový dotazník, co se nám ve škole líbí a co bychom chtěli změnit. Také jsou webové stránky, kde je rozvrh, co se ve škole děje, jaké mají děti domácí úkoly."* Rodina E: „ *Hodně komunikujeme s třídní učitelkou, dozvídáme se od ní vše potřebné, na třídní schůzky také chodím. Sleduji i webové stránky školy a jednou za dva roky vyplňujeme takový dotazník o škole, kde zjišťují spokojenost rodičů se školou."* Rodina C: „ *Na třídní schůzky chodím pravidelně. Je to velká škola,*

takže tady není moc času na nějaké povídání s paní učitelkou před vyučováním. Většina se odehrává na třídních schůzkách, když je to fakt nutný, tak se dá domluvit osobní konzultace s paní učitelkou, nebo když je to hodně vážný tak i s ředitelkou. Vím, že jsou i webové stránky, ale na ty moc nechodím, moc to s počítačem neumím. Jinak má syn žákovskou knížku a takový deníček, kam mu paní učitelka píše, co je potřeba." Rodina D: „ *V naší škole to máme tak, že každý měsíc se sejdeme na tzv. konzultaci ve třech - rodiče – učitel-dítě, kde si povídáme o tom, co se dětem ve škole daří. Dcerka má vždycky připravenou svoji složku a předvádí nám, co se od posledně naučila. Pak to zhodnotí paní učitelka a nakonec se k tomu vyjádříme i my. Klasické třídní schůzky nemáme. I hodnocení není známkami, ale slovní, je to lepší jak pro děti, tak i pro nás. Víc tomu rozumíme, co je třeba zlepšit a tak."* Rodina F: „ *Třídní schůzky máme čtyřikrát do roka, chodím na ně pravidelně. Jinak s paní učitelkou mluvím dost často hlavně ohledně domácích úkolů. Na internetu jsou webové stránky školy, na ty se taky dívám. A pravidelně kontroluji žákovskou knížku, mají i elektronickou žákovskou knížku na těch webových stránkách."* Až na jednu výjimku mají ve všech školách klasické třídní schůzky. Mají webové stránky, kde rodiče najdou potřebné informace. V jednom případě probíhají konzultace s rodiči každý měsíc, a to ve třech - rodič – učitel - žák. I hodnocení je na této škole na rozdíl od ostatních slovní. Na ostatních používají běžnou klasifikaci.

Otázka č. 6

Jaké informace a jakým způsobem vám jsou na třídních schůzkách sdělovány ?

Informace rodiče dostávají v podstatě všichni stejné, pouze se trochu liší způsob sdělování.

Rodiny A, B, E - jejich děti chodí do stejné školy. Poněvadž způsob předávání informací na třídních schůzkách je stejný, napíši jej pohromadě. Informace jsou předávány třídním učitelem na třídních schůzkách, kde třídní učitelka nejdříve sdělí všem informace, které se týkají celé třídy. Poté se odebere do kabinetu a jednotliví rodiče za ní chodí konzultovat prospěch a chování svých dětí. Rodina C: *„ Na třídních schůzkách se sejdeme všichni ve třídě. Paní učitelka nám řekne, co se ve třídě děje všeobecně, pak jednotlivě přistupujeme ke katedře, kde smíme nahlédnout do klasifikačního archu, kde vidíme známky. Můžeme se i zeptat, co je potřeba dělat a tak. Protože už má syn víc učitelů, musím obcházet i ostatní učitele, je to na dlouho a před každým kabinetem je vždycky fronta rodičů. To mně opravdu vadí tam tak potupně stát a čekat, až přijdu na řadu."* Rodina D: „ *Protože je v naší třídě jen sedm dětí, máme třídní schůzky tak, že sejdeme s paní učitelkou a s dcerkou a povídáme*

si o prospěchu a práci ve škole. Je to takové rodinné a koná se to každý měsíc, což je dobré, protože máme přehled o tom, na co je potřeba se zaměřit atd. Hlavně se nám líbí to slovní hodnocení, rozumíme tomu, a protože mají jen jednu paní učitelku, odpadá jak v těch velkých školách to potupné stání za dveřmi kabinetu.“ Rodina F: „ *Sejdeme se všichni ve třídě, paní učitelka nám řekne takové ty všeobecné věci a potom má pro každého rodiče nachystanou písemnou zprávu o prospěchu a chování dítěte. Má to sepsané i od ostatních učitelů, takže se všechno dozvíme najednou. Pokud přeci chceme mluvit s nějakým učitelem, není problém za ním zajít do kabinetu nebo do třídy. Mně osobně stačí ta písemná zpráva, ale vím, že se najdou rodiče, kteří ještě obcházejí kabinety.“* Při této otázce se odpovědi rodičů trochu lišily. Všichni dostávali informace o prospěchu a chování dětí, jen se lišil způsob. První tři rodiny dětí, které chodí do stejné školy, dostávaly informace ve třídě a posléze individuálně v kabinetě. Jedni rodiče mají společné třídní schůzky a poté obcházejí jednotlivé učitele. Další rodiče se setkávají pravidelně ve trojici jednou měsíčně. Poslední rodiče mají také část schůzek společnou, ale potom jsou jim rozdány zprávy, kde je napsáno vše o prospěchu jejich dítěte, a to i od ostatních učitelů.

Otázka č. 7

Jakého výchovného cíle byste s dítětem chtěli v budoucnu dosáhnout ?

Na tuhle otázku rodiče odpovídali velice opatrně a snažili se být optimističtí. Rodina A: „No *víte, to jste mě trochu zaskočila, ne že bych nad tím nepřemýšlela, ale co bych si tak přála je, aby dcera úspěšně zvládla tuhle školu, kde jsou schopni ji připravit na další život. Potom by mohla třeba zkusit nějakou střední školu a mohla by třeba pomáhat lidem se stejným handicapem. Uvidíme, času je ještě dost, je jí teprve 8 let.“* Rodina B: „ *Myslím si, že naše děti mají určitou výhodu, že jsou dvě, můžou si pomáhat. Naše představy jsou, že by si měly udělat střední školu a naučit se žít samostatně, my tady taky nebudeme věčně., S postižením, co mají, si myslím se dá celkem v pohodě přežít, alespoň nám to tvrdí ve škole, tak uvidíme, čas ukáže.“* Rodina E: „ *My bychom chtěli dceru co nejvíce zabezpečit a zajistit ji život, až tu nebudeme. Až skončí s touhle školou, tak zatím nevíme, co budeme dělat. V poradně nám říkali o chráněných dílnách, kde lidé s tímto postižením mohou pracovat, a taky o domech na půli cesty, kde se učí žít alespoň částečně samostatně. Rádi bychom, aby měla sourozence pokud možno zdravého, aby tady nezůstala sama. Teď je však nejdůležitější, aby dokončila základní školu, a pak se uvidí, co bude dál.“* Rodina C: „*Chtěla bych, aby se syn něčím vyučil a aby se naučil žít sám. Bude to mít těžké, vyrůstá bez táty a už teď je na něm vidět, že mu chybí. Jsem ráda, že chodí do normální školy, pro-*

tože ho ty zdravé děti táhnou nahoru. Doufám, že se nám podaří pak najít nějaký vhodný učební obor. Hlavně si přeji, aby byl v životě šťastný." Rodina D: „ *Vzhledem k tomu, že se nám zatím daří ta integrace, tak doufáme, že to tak půjde dál a dcerka se něčím jednoduchým vyučí. Chtěli by jsme, aby se dokázala v budoucnu o sebe sama postarat. V poradně nám říkali, že v tom zatím nevidí nějaký velký problém, ale pravda, že je ještě hodně času a všechno může být jinak."* Rodina F: *„ Něco jiného je to, co bych si přála já, a další věc je realita, ve které žiji. Syn je autista, a to mluví samo za sebe. Vůbec si nedokážu představit, jak bude zvládat samostatný život. Teď má ve škole asistenta a doma se bez pomoci taky neobejde. Moc bych si přála, aby mohl žít v nějakém tom chráněném bydlení, kde jim pomáhají. Teď v současné době si nejvíc přeji, aby dokončil základní školu, a pak se uvidí."* Rodiče se shodli na tom, že by byli rádi, kdyby jejich děti mohli vést samostatný život. U většiny to nejspíš bude možné, výjimku tvoří chlapec s autismem a dívka se středně těžkým mentálním postižením kde budou tyhle děti pomoc druhých potřebovat nejspíš celý život.

Otázka č. 8

Dostávají se Vám informace, které potřebujete vědět o vzdělávání vašeho dítěte?

Na výše uvedenou otázku mi všichni rodiče odpověděli kladně – ano, dostávají se jim informací o vzdělávání jejich dětí. Lišila se forma sdělení. Rodina A: „ *Informace o vzdělávání se nám dostávají hlavně prostřednictvím paní učitelky, vím, že škola má i nějaký vzdělávací plán, ale přesně nevím, co to je. Všechno, co potřebuji vědět, se dozvím ve škole od paní učitelky.* Rodina B: „ *My jsme domluveni s paní učitelkou i paní ředitelkou a jednou týdně se chodím do třídy dívat na vyučování. Takže se mi informace dostávají touto cestou. Hodně mi to pomáhá potom při domácí přípravě s dětmi. Další informace dostáváme na třídních schůzkách nebo jsou na stránkách školy."* Rodina E: „ *Protože má dcera IVP, tak jsme s ním museli být na začátku roku seznámeni a souhlasit s jeho náplní. Kontrolovat, jak se daří jej plnit, jezdí ze speciální poradny myslím dvakrát za rok. Už to tak bylo ve školce, takže my už to známe a vyhovuje nám to. Víme i o stránkách školy, kde mají vyvěšený výukový plán, ale ten jsem nikdy nečetla."* Rodina C: „ *Vím, jak je vzděláván, má ten individuální plán, který jsem musela podepsat, že s ním souhlasím. Bylo to na začátku školního roku. Paní učitelka mně telefonuje, pokud se něco nedaří, domlouváme se spolu, co a jak. Nestává se to často, ale občas ano. Jezdí za ním i z té poradny, nevím jak často.* Rodina: D „ *Máme velmi dobrou spolupráci s tou poradnou a tam nám přesně vysvětlili, jak bude ta výuka vypadat. Třídní paní učitelka je taky velmi komunikativní, takže přesně*

víme, co se ve škole děje. Máme doma i kopii toho plánu, který dcerka má, takže víme, jak vše probíhá. Je dobré, že jich je ve třídě tak málo, aspoň na ně má paní učitelka víc času.“ Rodina F: „ *Ano, informace se ke mně dostávají ponejvíce prostřednictvím asistenta, kterého syn ve škole má. Pak taky od paní učitelky třídní a ještě jsem podepisovala ten individuální plán, tak vím, že tam ty informace taky jsou. Takhle nám to vyhovuje, vím vše, co potřebuji vědět.“* Rodiče se dozvídají informace o vzdělávání svých dětí prostřednictvím třídních učitelů, a to ve všech případech, anebo i individuálně z IVP nebo z webových stránek školy. Žádný z rodičů nevěděl, o čem je vzdělávací plán školy.

Otázka č. 9

Zapojujete se do mimoškolních aktivit školy ?

Otázkou na účast při mimoškolních aktivitách jsem chtěla zjistit, jak se rodiče zapojují do akcí pořádaných školou a zda se do nich přímo zapojují třeba i jako organizátoři. Rodina A: „ M*y se celkem do těch aktivit zapojujeme, pomáhám s přípravou karnevalu a na den dětí s přípravou her pro děti, vždycky jsem na nějakém stanovišti, kde děti plní různé úkoly. Manžel zase, ne sice pravidelně, ale pomáhá chystat závěrečný táborák na konci školního roku. Teď nedávno byla pyžamová párty, bylo to super, hrozně jsme se u toho bavili. Snažíme se být tak v kontaktu se školou, víc se tak i sblížíme s rodiči ostatních dětí, můžeme si pak vyměňovat různé informace, a tak je to určitě dobrý.*“ Rodiče B: *„ No, my se těch aktivit účastníme spíše jako diváci. Oba s manželem máme náročnou práci, tak chodíme jen na karneval a na závěrečný táborák. Jednou týdně, když mám volný den, chodím do výuky. Letos jsme byli i na dni otevřených dveří. Bylo to zajímavé, mají tam ve škole jednu interaktivní třídu, ta se mi moc líbila. Do budoucna přemýšlíme o tom, jak se víc zapojit do těch akcí. Pojedu letos s jejich třídou na výlet do Prahy jako pomocný dozor, tak spíš nějak takhle.“* Rodina E: „ *Jak už jsem říkala, dcera na tom není moc dobře psychicky ani fyzicky, tak chodíme na den dětí a na závěrečný táborák, ale spíš jako diváci. Jsme rádi, že se tam můžeme setkat i s ostatními rodič, víme aspoň, že v tom nejsme sami, to nám hodně pomáhá.“* Rodina C:*„ Pomáhám při přípravě vánočního a velikonočního jarmarku celkem pravidelně. Někdy s přípravou a následným úklidem, jindy s prodejem výrobků. Se synem pravidelně chodíme na maškarní karneval a letos byl i ples pro dospělé, tam jsem taky byla a líbilo se mi tam. Chodím i na školní akademii, tam jako divák, mají to každý rok jiné, ale vždy povedené.“* Rodina D: „ *V naší škole je celkem běžné, že se rodiče účastní všech aktivit pořádaných školou. My například jezdíme jako doprovod na školní výlety, byli jsme na horách. Já chodím s dcerkou do kurzu vaření a moc se nám tam líbí. Manžel pomáhá*

s počítačovým kroužkem, dělá tam vedoucího. Jinak se účastníme karnevalu, obou jarmarků a čas od času zajdeme do keramiky.“ Rodina F: „ *Mimoškolních aktivit se účastním spíše okrajově, chodíme se synem do keramiky a cvičit. Jednou za rok se jede na výlet, tak jedu s nimi. Občas se zajdu podívat na Vánoční jarmark pořádaný školou. V keramice se potkávám s dalšími rodiči a můžeme si popovídat, to mně hodně pomáhá, jinak jsem pořád sama.“* Zjistila jsem, že rodiče se mimoškolních aktivit svých dětí účastní cekem ve velké míře. Většina i aktivně jako organizátoři různých akcí a v jednom případě vedou i počítačový kroužek. Všem rodičům jistě pomáhá společné setkávání i to, že vědí, že v těžké situaci nejsou sami.

ZÁVĚR

Ve své práci skládající se ze dvou částí – teoretické a praktické - se zabývám tématem spolupráce rodiny školy při edukaci dítěte se zdravotním postižením.

V části teoretické jsem se zaměřila na vymezení pojmů rodina, škola, a to hlavně s důrazem na rodinu s postiženým dítětem, školní vzdělávání dětí s postižením, funkce školy a rodiny. Druhá kapitola teoretické práce je zaměřena na spolupráci rodiny s postiženým dítětem a školy. Jsou zde popsány jednotlivé stránky spolupráce mezi rodinou s postiženým dítětem a školou a je zde kladen důraz na důležitost této vzájemné spolupráce.

V části praktické jsem se zaměřila na výzkum, jehož cílem bylo zjistit, zda funguje spolupráce mezi rodiči s postiženým dítětem a školou tak, jak je popsáno v části teoretické. Výzkum jsem prováděla v měsíci březnu v šesti rodinách, které vychovávají dítě s postižením. Tři rodiny z výzkumného vzorku vychovávají dítě s postižením sluchu, jedna dívka je ještě středně těžce mentálně postižená. Všechny tyto děti navštěvují školu pro sluchově postižené v Ivančicích. Dvě rodiny mají děti s lehkým mentálním postižením, jeden chlapec má i zrakové postižení, není však nijak závažné, je spíše lehčího charakteru. Tyto děti jsou integrované v místních základních školách - jeden v Ivančicích a druhé, dívka - v nedalekých Řeznovicích. Poslední rodina pečuje o chlapce s poruchou autistického spektra, ten navštěvuje speciální třídu zřízenou při základní škole v Moravském Krumlově. Při výzkumu mě zajímalo, jak rodiče vybírali školu pro své dítě, zda se účastní aktivit pořádaných školou, jak probíhá komunikace mezi rodinou a školou, čeho by chtěli do budoucna se svým dítětem dosáhnout, jak vnímají spolupráci se školou, zda se jim dostávají všechny potřebné informace o vzdělávání jejich dítěte.

Výsledky výzkumu mně poskytly odpověď na mou výzkumnou otázku „ Jak probíhá spolupráce mezi rodinou s postiženým dítětem školou.“

Z výzkumu vyplynulo, že si rodiče přáli, aby jejich dítě chodilo do školy v místě bydliště, což se až na jednu výjimku - chlapce s autismem - povedlo. Chlapec chodí do školy v Moravském Krumlově, jde o speciální třídu při základní škole. Rodičům při vyhledávání vhodné školy ve třech případech nikdo neradil, protože jde o děti se sluchovým postižením a v místě bydliště se nachází škola pro sluchově postižené. Další tři rodiny využily pomoc SPC - dvě děti díky jejich pomoci mohly být integrovány v běžné škole, jedno dítě navštěvuje školu speciální. Téměř všichni rodiče jsou se spoluprací se školou spokojeni. Myslím

si, že jedním z hlavních důvodů ke spokojenosti je fakt, že se jedná o třídy s malým počtem žáků a učitelé mají více času se dětem věnovat. Rodiče nemají větší problémy s docházkou dětí do školy. Pokud jde o komunikaci mezi rodiči a školou, odehrává se především formou osobního kontaktu, který obě strany preferují. Třídních schůzek se rodiče zúčastňují a nejčastěji řeší známky a chování dítěte ve škole. Rodiče se o školní život svých dětí aktivně zajímají, s dítětem se zúčastňují akcí pořádaných školou a zapojují se i do mimoškolních aktivit dětí. Všichni rodiče by si přáli, aby jejich dítě po dosažení dospělosti vedlo samostatný život. Většině dětí se to s největší pravděpodobností i povede, a to i díky spolupráci mezi rodinou a školou, která se podle slov rodičů daří.

Aby spolupráce mezi rodiči a školou mohla dobře fungovat, je potřeba vzájemné tolerance mezi oběma tábory. Musí zde být chuť ke spolupráci a vidina společného cíle, a to je připravit děti na samostatný život. Škola by měla být k rodičům vstřícná, měla by jednat s rodiči jako s rovnoprávnými partnery, protože rodiče jsou ti, kdo své dítě znají nejlépe. Naproti tomu rodiče by se neměli na učitele dívat jako na svého úhlavního nepřítele, ale jako na někoho, kdo jim pomáhá s výchovou jejich dítěte. Důležité je, aby rodiče i učitelé nalezli společnou cestu a stali se partnery, jejichž společným cílem je dítě a jeho budoucnost, na které se obě instituce podílejí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Blažek, B., Olmrová, J. *Světy postižených.* Praha: Avicenum, 1988. ISBN 73521-08/31

Čadová, E. a kol. *Metodika práce s žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3308-0

Čapek, R. *Učitel a rodič.* Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-460-1

Feřtek, T. *Rodiče vítáni.* Praha: Yinachi s.r.o., 2011. ISBN 978-80-904735-2-2

Fišer, S., Škoda, J. *Sociální patologie.* Praha: Grada Publishing a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2781-3

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum teorie,metody a aplikace.* Praha: Portál s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7367-485-4

Kaleja, M. a kol. *Žák se speciálními vzdělávacími potřebami v pedagogické komunikaci.* Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2011. ISBN 978-80-7164-022-3

Kosíková, V. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty.* Praha: Grada publishing a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2433-1

Laca, S. *Výchova – Rodina – Hodnoty.* Brno: IMS Bno, 2013. ISBN 978-80-87-87182-

32-1

Matoušek, O. *rodina jako instituce a vztahová síť.* Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-901-424-7-8

Michalík, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole.* Pardubice: Studio Press s.r.o. pro Společnost pro MPS, 2013. ISBN 978-80-86532-29-5

Průcha, J. (ed), *Pedagogická encyklopedie.* Praha: Portál s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

Rabušicová, M. a kol., *Škola a /versus/ rodina.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3598-6

Slowík, J. *Speciální pedagogika.* Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1733-3

Sobotková, I. *Psychologie rodiny.* Praha: Portál s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-250-8

Švarcová, I. *Mentální retardace.* Praha: Portál s.r.o., 2011 ISBN 978-80-7367-889-0

Vyhláška č. 73/2005 O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Vyhláška č. 72/2005 O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Weigel, G. *Svědek naděje životopis papeže Jana Pavla II.* Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-114-4

Zákon č. 561/2004 sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborné a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zelinková, O. *Poruchy učení.* Praha: Portál s.r.o., 2000. ISBN 80-7178-481-8

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SPC Speciálně pedagogické centrum

IVP Individuální výukový plán

ŠVP Školní výukový plán

SEZNAM OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

SEZNAM PŘÍLOH

I. Otázky pro rodiče, polostrukturovaný rozhovor

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Otázky pro rodiče

1) Podle jakých kritérií jste vybírali školu po Vaše dítě, pomáhal Vám při tom někdo (lékař, psycholog, speciální pedagog)
2) Jak vnímáte spolupráci se školou?
3) Máte se školní docházkou Vašeho dítěte nějaké problémy?
4) Jaké aktivity a formy spolupráce Vám škola nabízí (účast ve výuce, dny otevřených dveří, konzultace s pedagogy, školním psychologem, speciálním pedagogem)
5) Jakým způsobem probíhá komunikace mezi rodiči a školou, účastníte se pravidelně třídních schůzek dítěte?
6) Jaké informace a jakým způsobem Vám jsou na třídních schůzkách sdělovány?
7) Jakého výchovného cíle byste s dítětem chtěli v budoucnu dosáhnout?
8) Dostávají se Vám informace, které potřebujete vědět o vzdělávání Vašeho dítěte?
9) Zapojujete se do mimoškolních aktivit školy?